

RAZBORITOST ŽIVOTINJA

William C. CHITTICK

S engleskog preveo: Haris DUBRAVAC

UDK 28-254

DOI: <http://dx.doi.org/10.26340/muallim.v19i73.1641>

Ibn ‘Arabī je više od bilo kojeg drugog muslimanskog mislioca posvetio svoja učenja razjašnjavanju prisutnosti božanske mudrosti u svim stvarima i čovjekove potrebitosti usklađivanja s tom mudrošću. Argumenti koje on nudi su istovremeno metafizički i tekstualni, kozmološki i psihološki, naučni i etički. On oslovljava svaku dimenziju čovjekove i kozmičke egzistencije te stalno govori o prirodnoj dobroti svega u stvaranju i čovjekovoj dužnosti da poštuje prava (*ḥuqūq*) svih stvorenja – a ne samo Božija prava i prava nama srodnih bića. Ukoliko postoji poseban tematski redak u njegovim spisima, nakon *tawḥīda*, to je zasigurno izreka Poslanika: “Podaj svemu što ima pravo (*ḥaqq*) njegovo pravo”. Ovo on razumijeva zajedno s kur’anskim insistiranjem da je Bog stvorio univerzum i sve unutar njega *bi’l-ḥaqq*, to jeste, pomoću i kroz ispravno, stvarno, prikladno, istinito. Prema njegovom shvaćanju, sve je u univerzumu ispravno, istinito i stvarno. Međutim, ljudskim bićima nije neminovno dat uvid za prepoznavanje istinitosti i ispravnosti svih stvari. Da bi postigli takvo prepoznavanje, potrebne su im poslaničke smjernice, pa tek onda mogu živjeti život koji je ispravan, istinit i prikladan. Takav ispravan i prikladan život zahtijeva da ispravno i prikladno odgovaraju na ispravnost i prikladnost svih stvari – u mjeri čovjekovog kapaciteta. Drugim riječima, božanska mudrost koja je stvorila ljudska bića nametnula im je dužnost “davanja svemu što ima pravo njegovo pravo”.

Jedna od mnogih strana Ibn ‘Arabijeovog poduhvata u razjašnjavanju pravâ i istinitosti svih stvari jeste kozmologija, odnosno, objašnjenje naravi univerzuma, zajedno s njegovim različitim tipovima i vrstama stvorenja. Naravno, ne bi se trebao miješati tradicionalni pojam kozmologija s onim što je poznato pod ovim imenom u modernim vremenima. Danas, kada naučnici govore o kozmologiji, oni podrazumijevaju fizičku kozmografiju – to jeste, strukturu univerzuma koja se percipira posredstvom tehnoloških instrumenata i matematičkih teorija moderne fizike. Fizika se može baviti samo onim što se tradicionalno naziva “vidljivim” odnosno “tjelesnim” domenom, a vidljivi domen je površina ili ljuska kozmosa. Kozmos, islamskim pojmovima kazano, nije samo fizička manifestacija. Umjesto toga, riječ *kozmos* (*‘ālam*) označava “sve mimo Boga” (*mā siwa’llāh*). Iz toga slijedi da “kozmiologija”, u pravom smislu te riječi, mora objasniti ne samo prirodu vidljivog domena (*shabāda*), već i onu nevidljivih domena (*ghayb*) koji su beskrajno opsežniji od onoga što možemo percipirati našim čulima, čak i ako su potpomognuta najsofisticiranijim instrumentima.

Najpoznatija Ibn ‘Arabijeova kozmološka shema jeste ona o Dahu Svemilosnog (*naḥas al-rahmān*), u kojoj rasvjetljava kur’anska ukazivanja na

Božiji govor. Kur’an nam govori u nekoliko ajeta da Bog dovodi stvari u egzistenciju jednostavno govoreći im “Budi!” te da su Božije riječi ustvari beskrajne – kada bi svi okeani bili mastilo, a sva stabla pisaljke, ne bi ponestale Božije riječi (K. 18: 109, 31: 27). Ibn ‘Arabī objašnjava Božije riječi analogno našim riječima, koje su isto tako neiscrpne, barem potencijalno. Mi izvodimo riječi iz naše svijesti, baš kao što Bog izvodi Svoje riječi iz Svojega beskonačnog znanja. Mi izgovaramo riječi našim dahom jednako kao što Bog izgovara riječi Svojim Svemilosnim Dahom. Naše riječi nestaju čim ih izgovorimo, baš kao što su Božije riječi prolazne. “Sve iščezava osim lica Njegovoga”,¹ kaže Kur’an, a Ibn ‘Arabī insistira da ovo pravilo važi za svaki trenutak svake postojeće stvari. Iz toga proizlazi da je svaki tren egzistencije, svaki moment svake stvari, novo stvaranje, nova artikulacija egzistencije stvari. Ako bi izostala nova artikulacija, Božije riječi – univerzum – prosto bi nestale, jer ništa ne može postojati bez konstantne božanske potpore.

Ibn ‘Arabī posvećuje 198. poglavlje iz *al-Futūḥāt al-makkiyya*, jedno od dužih poglavlja ove knjige, Dahu Svemilosnom. On smatra da arapski alfabet predstavlja dvadeset i osam primordijalnih božanskih slova. Da bi stvorio kozmos, sa svim njegovim

ajetâ, lakše došla do izražaja, s obzirom da preferira doslovan prijevod – *nap. prev.*

¹ Kur’anske ajete smo prevodili iz ovog teksta kako bi intencija autora, na nekim mjestima prilikom navođenja

nevidljivim i vidljivim razinama, Bog sastavlja riječi i rečenice i knjige koje koriste tih dvadeset i osam slova. Pozadina ove kozmološke sheme je dobro poznata – Titus Burckhardt je prije mnogo godina napisao omanju knjigu² koja je opisuje. Svako od dvadeset i osam slova odgovara nekolicini stvari, uključujući jedno od božanskih imena i jednu kategoriju stvorenja. Neka slova predstavljaju stvorenja koja se pojavljuju na silaznom luku egzistencije, kretanju iz nevidljivih domena u poluvidljivi domen prijemčivosti u kojem se rađa vidljivi kozmos. Druga slova predstavljaju stvorenja koja se pojavljuju na uzlaznom luku egzistencije, koji počinje u vidljivosti, a zatim se vraća nevidljivim domenima duha i svijesti iz kojih je i nastao. Na ovom povratnom luku, dvadeset i sedmo slovo predstavlja ljude, a dvadeset i osmo označava staništa i faze savršenstva što su postigla ona ljudska bića koja stupaju u Božiju prisutnost. Dvadeset i šesto slovo predstavlja džine, a dvadeset i peto meleke, pošto su upravo ova stvorenja prisutna u nevidljivim domenima povratnog luka. Slova od 23. do 25. označavaju vidljiva stvorenja, to jeste, minerale, biljke i životinje. Primijetite da moderna kozmologija tretira gotovo samo dvadeset i treće slovo dotičnog alfabeta, preostalih dvadeset i sedam slova ne spadaju u domen njene kompetencije. Zbog toga i ne zaslužuje naziv “kozmiologija”.

Sada želim razmotriti dvadeset i peto kozmičko slovo pokušavajući sažeti Ibn ‘Arabijevo razumijevanje uloge životinja u stvaranju. Drugim riječima, šta je ispravan i istinit položaj životinjskog domena? Kako možemo mi kao ljudska bića dati životinjama njihova prava? Ibn ‘Arabī ima puno toga reći o ovom pitanju, stoga, mogu samo dati nekoliko kratkih komentara. Crpim iz

odjeljka 198. poglavlja o dvadeset i petom slovu te iz 357. i 372. poglavlja, pri čemu oba najavljuju u svojim naslovima da će se baviti prirodom *bahā'im*-a – “nijeme marve”.

Riječ za životinju u arapskom jeziku jeste *hayawān*, “živo biće”. S obzirom da svakim od dvadeset i osam slova vlada posebno božansko ime, može se pretpostaviti da bi božansko ime koje je vezano za životinje bilo *al-hayy*, Živi, ili možda *al-muhyi*, “Darovatelj života”. Međutim, to nije slučaj, a razlog nije preteško shvatiti. Ibn ‘Arabī nam više puta kazuje da je sve u univerzumu zapravo živo, ali da je život većine stvari izvan našeg vidokruga. To je zato što se život pretpostavlja svakim božanskim kvalitetom. Znanje, moć, htijenje, milost, pravda i tako dalje, nemaju smisla ako nisu kvaliteti nečega što je živo. Drukčije kazano, Bog mora biti živ da bi znao, htio i djelovao. Iz toga slijedi da život prožima sve božanske attribute. Stoga, život isto tako prožima sva stvorenja, zato što su stvorenja jednostavno tragovi i svojstva božanskih imena. Ibn ‘Arabī piše:

Ime Živi je suštinsko ime Stvarnog – Njemu neka je slava! Dakle, ništa ne može proizaći iz Njega doli živa bića. Stoga je cjelokupan kozmos živ, jer nepostojanje života, ili postojanje nečega u kozmosu što nije živo, nema božansku potporu, dok svaka kontingentna stvar mora imati potporu. Zato, ono što ti smatraš neživim je ustvari živo. (*Futūhāt*, tom 3, str. 324, redak 20)

U Ibn ‘Arabijevom načinu gledanja na univerzum, sve su stvari žive riječi artikulirane Dahom Svemilostnog. To će reći da su božanski život i božanska milost zapravo ista stvar. Kada Bog kaže u Kur’anu: “Moja milost sve obuhvaća” (6: 156), to znači, prema Ibn ‘Arabiju, da “On ima milost prema kozmosu kroz život, jer je život sfera milosti koja sve obuhvaća” (*Futūhāt* 2: 107. 25).

Na drugim mjestima on objašnjava da je sve u tri vidljiva domena – to jeste, mineralima, biljkama i

životinjama – pod kontrolom meleka zvanim “duše” (*nufūs*). Pomoću njihovih duša, sva stvorenja dobivaju život od Boga, ali Ga i poznaju. Ljudi oslovljavaju stvari kao “životinje”, to jeste, *hayawān*, “živa bića”, samo kada primjećuju očigledne znakove života. “No”, kaže Ibn ‘Arabī:

Sve su prožete životom, tako da iskazuju hvalu svojem Stvoritelju odakle ne čujemo. Bog ih podučava stvarima posredstvom njihove urođene dispozicije (*fitra*) odakle i ne znamo. Stoga, ne ostaje ništa moko ili suho, vruće ili hladno, neživo, biljka ili životinja, a da ne slavi Boga jezikom specifičnim njegovoj vrsti. (*Futūhāt* 2: 678. 14)

Univerzalno slavljenje Boga je česta tema u Ibn ‘Arabijevim spisima. On shvaća frekventne kur’anske reference na govor stvari prilično doslovno. Za razliku od muslimanskih filozofa, teologa i naučnika, on ne pokušava dati *ta’wīl* ovih ajeta – to jeste, “interpretaciju”, odnosno “pojašnjenje” – putem pojmova metafore i simbolizma. Ovo ukazuje na jednu od njegovih stalnih kritika ljudi koji slijede svoje “racionalno” razumijevanje stvari – to jeste, ono što poznajemo kao “zdrav razum”. U dva poglavlja koja govore o nijemoj marvi, Ibn ‘Arabī posvećuje dobar dio ovoj raspravi kako bi pokazao da su racionalne, *zdravorazumske* interpretacije kur’anskih ajeta o govoru neživih bića pogrešne.

Njegov glavni argument protiv *zdravorazumskih* tumačenja dolazi iz dva smjera. Prvo, da bi zaključili da stvari ne govore, ljudi moraju tvrditi da Bog ne kani ono što veli u Kur’anu. Drugo, Ibn ‘Arabī i njegovi savremenici – to jeste, oni koje on obično naziva “gnosticima” (*urafā’*) odnosno “ljudima otkrovenja” (*ahl al-kashf*) – stvarno čuju i razumiju govor stvari, tako da znaju neposrednim iskustvom da je sve živo. Oni ne prihvaćaju Božije riječi bez posvjedočenja.

U oba poglavlja o nijemoj marvi, Ibn ‘Arabī objašnjava zašto ona ima ovaj naziv, *bahima*, koju arapski rječnici definiraju kao *četveroonožac* ili *životinja*. Ibn ‘Arabī sugerira da možemo razumjeti

¹ Ovo djelo je prevedeno na bosanski jezik, vidjeti: Titus Burckhardt, *Mistična astrologija: prema Ibn ‘Arabiju*, s arapskog preveo: Kenan Čemo, Libris, Sarajevo, 2003., 132 str. – *nap. prev.*

znakovitost ovog pojma ukoliko se podsjetimo da potiče iz istog korijena kao i *mubham*, što znači dubiozno, opskurno, nerazgovijetno i nejasno. Naprimjer, u 378. poglavlju on piše:

Svaka stvorena stvar ima poseban govor kojem je podučena od strane Boga. Njega čuju oni čiji je sluh Bog otvorio prema njegovoj percepciji. Svako kretanje i umijeće koje se manifestira od životinja, a ne manifestira se izuzev od posjednika razuma, razmišljanja i razmatranja, zajedno sa svim djelima koja se tu vide, ukazuju da u sebi imaju znanje o tome. (*Futūhāt* 3: 488. 4)

Ibn ‘Arabī nastavlja objašnjavati da životinje izvode mnoga vješta djela te izgrađuju čudesne stvari na način koji ukazuje da moraju biti inteligentne i racionalne. Ipak, promatrači ne mogu opažati bilo kakvu racionalnu sposobnost u njima, tako da ostaju zbunjeni o tome kako životinje mogu raditi takve stvari. Naravno, ova zbunjenost nije umanjena modernom naukom, koja još uvijek nastoji objasniti raznovrsna umijeća životinja. Zato Ibn ‘Arabī piše:

Ovo je možda razlog zašto se zovu “nijema marva”, to jest, zbog “opskurnosti” ove stvari – izuzev kod nas, jer je posve jasna. Opskurnost koja obuzima neke ljude jeste zato što nemaju u ovome otkrovenja, stoga poznaju stvorene stvari samo u mjeri onoga što od njih posvjedočuju.

Nastavljajući ovu raspravu, Ibn ‘Arabī poseže za nekoliko kur’anskih ajeta kako bi pokazao da je vjera na strani onih koji posvjedočuju realnu prirodu stvari kroz otkrovenje.

Iako racionalni mislioci i obični ljudi kažu da nešto u kozmosu nije ni živo niti je životinja, po našem gledištu Bog je dao svakoj takvoj stvari, kada je stvorio, urođenu dispoziciju da Ga prepozna i spozna. Svaka je živa i racionalno govori slaveći svoga Gospodara. Vjernici to opažaju pomoću svoje vjere, a ljudi otkrovenja je percipiraju u njenom aktualnom entitetu. (*Futūhāt* 3: 489. 6)

Kao što je uvijek slučaj s Ibn ‘Arabijevim spisima, on skoro na kraju počinje objašnjavati zašto bi

trebali biti zabrinuti zbog činjenice da sve stvari imaju znanje od Boga i da sve stvari izražavaju svoje znanje kroz govor. Ovdje mogu spomenuti glavnu pouku, a to je da nas svjesnost stvari treba postidjeti. U današnje vrijeme, “stid” (*hayā*) se ne smatra velikom vrlinom na Zapadu, ali je svakako igrala časnu ulogu u mnogim civilizacijama, ne samo Islamu. Poslanik je rekao: “Svaka religija ima svoju karakternu osobinu [*kbuhūq*], a karakterna osobina Islama je stid” (Ibn Māja, *Zuhd* 17). Stid je blisko vezan za *ihsān*, “činjenje lijepog”, što je Poslanik objasnio kao “obožavanje Boga kao da Ga vidiš”. Ako neko djeluje kao da vidi Boga, stid će biti stalni saputnik. I, ako razumijemo da su sve stvari svjesne i da sve imaju sposobnost govoriti, to samo može povećati naš osjećaj stida. Sve nas posmatra i sve ima sposobnost govoriti Bogu o našim postupcima. Ibn ‘Arabī piše:

Pojedinac može spoznati da nema postojeće stvari koja nije živa i da ne govori. Drugim riječima, ne postoji ništa što nije racionalna životinja, bilo da se zove neživom, biljkom ili mrtvom. To je zato što nema ništa, bilo da postoji samostalno ili ne, da hvaleći ne slavi svoga Gospodara, a ova osobina pripada samo nečemu što se opisuje kao živo.

Kada neko posvjedoči život svih stvari, on će biti pun stida, ne samo kada je u *jalwa*, to jeste, u javnosti s drugim ljudima, već i kada je u *khalwa*, odnosno, sâm u osobnom povlačenju. On će uvidjeti da zapravo nikada nije sâm, jer ne može nikada izbjeći lokaciju koja ga okružuje. A, čak i kada bi mogao pobjeći iz svojega okruženja, i dalje bi se stidio pred svojim tjelesnim dijelovima i organima, budući da su sredstva pomoću čega čini ono što čini. On zna da će na Dan Proživljenja njegovi tjelesni dijelovi biti pozvani na svjedočenje, a oni će svjedočiti istinito. Dakle, neko poput ovoga ne može nikada biti u *khalwa*. “Kada neko dostigne ovo stanje”, piše Ibn ‘Arabī, “on se pridružuje stepenu nijeme marve”, koja je svjesna Božije prisutnosti.

Ukratko, Ibn ‘Arabī tvrdi da nijema marva posjeduje uzvišeno znanje i

razumijevanje od Boga te zaključuje da svako ko se smatra superiornim marvi nije upoznat s vlastitim položajem. On naglašava da je takvo neznanje karakteristika filozofskog i teološkog pristupa islamskom naučavanju – da i ne govorimo o modernim naučnim disciplinama. Jednom riječju, njegov savjet svojim čitaocima – ako su među ljudima otkrovenja – jeste sljedeći:

Razmisli, o ti koji si zakriven, kako tvoj nivo uporediti s nivoom nijeme marve. Nijema marva tebe prepoznaje, ona prepoznaje to čemu će se tvoj položaj vratiti te prepoznaje ono za što si stvoren. No, ti si svega ovoga nespjšan. (*Futūhāt* 3: 489. 29)

Neka mi bude dozvoljeno preći na drugu temu koju Ibn ‘Arabī često oslovljava kada govori o životinjama. Ovo je povezano s posebnim božanskim imenom koje vlada dvadeset i petim slovom Daha Svemilosnog. To ime je *al-mudhill*, Ponizitelj, koje je obično u kontrastu s *al-mu‘izz*, Uz dizatelj. Ljudi prirodno pretpostavljaju da je mnogo bolje biti uzdignut negoli biti ponižen, ali Ibn ‘Arabī želi pokazati da životinje, kojima vlada ime Ponizitelj, imaju mnogo uzvišeniji položaj kod Boga negoli većina ljudskih bića. To je upravo zbog toga što životinje rado prihvaćaju svoju poniženost, dočim ljudi imaju tendenciju zaboravljati da nisu ništa pred Bogom. Oni uvijek žele biti nešto, zato traže uzdizanje. Međutim, tvrdeći da su ono što nisu, zapadaju u nemarnost te se bune protiv svojega vlastitog Bogom danog položaja. Otuda, najuzdignutija ljudska bića u očima Božijim jesu ustvari ona koja su najponiznija pred Njim. Poniženost u osnovi nije ništa drugo doli ‘*ubūdiyya*, kvalitet ‘*abd-a* – sluge, odnosno roba. To je razlog zašto je, po Ibn ‘Arabijevom razumijevanju, najuzdignutiji od svih ljudi, savršeni čovjek, također “savršeni sluga” (*al-‘abd al-kāmil*), to jeste, pred Bogom najponizniji od svih stvorenja.

Objašnjavajući prirodu poniženosti, Ibn ‘Arabī se okreće kur’anskom pojmu *taskhīr* – “potčinjavanje”. Riječ

je o Bogu jer je On Ponizitelj Koji potčinjava neka stvorenja drugim stvorenjima. Zapravo, Ibn 'Arabī posvećuje veći dio odjeljka o životinjama u poglavlju o Dahu Svemilosnog analizirajući i objašnjavajući stvarnost potčinjavanja. On započinje ovaj odjeljak ovako:

Bog kaže: "Mi smo im unizili [stoku], pa neku od njih jašu, a nekom se hrane" [36: 72]. On također kaže: "On vam je potčinio sve na nebesima i sve na Zemlji, sve od Njega" [45:13], tako da su i životinje uključene u to. Ovo je prevladavajuće svojstvo imena Ponizitelj u kozmosu... Bog je učinio neke od njih podložnim drugima posredstvom imena Ponizitelj... On kaže: "On uzdiže neke od njih nad drugima po stepenima tako da bi neki od njih mogli druge podrediti" [43:32]. (*Futūḥāt* 2: 465. 12)

Ibn 'Arabī nastavlja ovu diskusiju ističući da je potčinjenje obostrano. Drugim riječima, kada ti je nešto potčinjeno, ti si njemu potčinjen. On objašnjava kako ovo funkcionira primjerom kralja i njegovih podanika. Kur'anski ajet upravo citiran kaže da je Bog neke uzdigao nad drugima po "stepenu" (*daraja*) kojeg im je dao. U slučaju kralja, Bog mu je dao stepen kraljevanja, a ovaj stepen mu omogućava vladati drugima. Kralj podređuje svoje građane baš zbog tog stepena, a samim tim su i građani ponizni pred kraljem i moraju činiti ono što im zapovijedi. Međutim, ovo djeluje i obrnuto, jer, kako kaže Ibn 'Arabī: "Među božanskim imenima, Ponizitelj vlada objema stranama". On piše:

Stepen građana i podanika zahtijeva da sebi potčine kralja, jer ih mora čuvati i braniti, boriti se protiv njihovih neprijatelja, rješavati sporove među njima i boriti se za njihova prava [*huqūq*]. (*Futūḥāt* 2: 465. 22)

Ibn 'Arabī zatim ističe da se podvlastenost isto tako odnosi na vezu između Boga i čovjeka. Ime Ponizitelj vlada objema stranama. Iako je čovjek unižen pred Bogom, Bog je ujedno podvrgnut čovjeku. Ovo je verzija poznate Ibn 'Arabijeve diskusije o međusobnoj vezi između Gospodara (*rabb*) i roba (*marbūb*),

odnosno Boga (*ilāh*) i onoga koji je "obožavatelj" (*ma'lūh*). Njegovo objašnjenje ide ovako:

Bog kaže: "On je Bog na nebesima i na Zemlji" [6: 3]. Kaže On: "On vam je potčinio ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, sve zajedno" [45: 13]. Lukman reče sinu svome: "O sinko moj, kada bi bila samo težina jednog zrna gorušice, i premda bila u stijeni, ili na nebesima, ili na Zemlji, Bog će ga predočiti" [31: 16], pošto je Bog na Zemlji, On je na Nebu, On je u stijeni i On je s nama ma gdje da smo. Stvoritelj nije nikada odvojen od stvorene stvari, niti je Ponizitelj odvojen od čina unižavanja. Kada bi to dvoje bilo odvojeno, ovaj bi opis bio odvojen od Boga, a dotično bi ime nestalo.

Ibn 'Arabī zatim objašnjava da kada Bog kaže u Kur'anu: "Stvorio sam džine i ljudski rod samo da Me obožavaju" [51: 56], to znači da ih je stvorio da se ponize pred Njim, stoga ih je stvorio imenom Ponizitelj. Istovremeno, Bog opisuje kako pazi i čuva sve stvari. Poput kralja iz navedenog primjera, Božiji stepen Božanstvenosti Ga podvrgava onome što kozmos traži od Njega, to jeste, očuvanju njegove egzistencije.

Nastavljajući svoj argument, Ibn 'Arabī obrazlaže da Bog unižava ljudska bića usadujući u njih atribute siromaštva, neimaštine i potrebe. Kao što kaže Kur'an: "O ljudi, vi ste siromašni spram Boga, a Bog – On je Bogat, hvale vrijedan" (35: 15). Zbog njihove potrebe, ljudi tada postaju poniženi pred bilo čim u čemu vide ono što im treba, a svemu je potrebno nešto drugo. Kozmos je ispunjen uzajamnom potrebom, što je zapravo potreba svih stvari za Bogom, Čiji se atributi pokazuju u potrebitim stvarima. Iz toga proizlazi da upravo potreba povezuje cjelokupnu egzistenciju. Blagostanje (*salāh*) vascijelog kozmosa ovisi o potrebi. Stoga, Ibn 'Arabī zaključuje, uz možda primjese u hiperbole:

Nijedno drugo ime ne dartuje općenito blagostanje kozmosu poput imena Ponizitelj i nema ništa u Božanskoj Prisutnosti a da nema svojstvo kao što je ovo ime. Njegovo svojstvo stalno

prožima Ovaj i Budući svijet. Kada Stvarni dozvoli jednom od gnostika da ga posvjedoči i kada Se otkrije gnostiku unutar njega i po njemu, među Božijim slugama nema niko sretniji od njega i ne postoji niko ko ima više znanja o Božijim tajnama pomoću otkrovenja. (*Futūḥāt* 2: 466. 3)

Što se tiče nas ostalih, pouku koju trebamo izvući iz međusobnog unižavanja svih stvari jeste da shvatimo ko smo mi u kozmičkoj ekonomiji. Nikada ne smijemo precijeniti našu vlastitu vrijednost. Ne bi trebali smatrati sebe uzdignutim, jer smo, zapravo, uniženi pred božanskom moći. Ibn 'Arabī ovo objašnjava u jednom poglavlju o nijemoj marvi:

Znaj da iako je Bog podredio i unizio nijemu marvu čovjeku, ne bi trebao biti nemaran zbog činjenice da si ti njoj potčinjen. Ti očekuješ od nje dobrobit pojeći i hraneći je, čisteći njena mjesta, dolazeći u dodir s dubrivom i otpadom zbog nje te je čuvajući od vrućine i hladnoće koje joj nanose štetu. To i slične stvari su zato što te Stvarni njoj potčinio te je usadio potrebu za njom u duši tvojoj...

Dakle, ti nemaš nadmoć nad njom kroz potčinjavanje, jer je Bog učinio da ti je ona potrebija negoli si ti njoj potreban. Zar ne vidiš kako se Božiji Poslanik naljutio kada je bio upitan o zalutaloj devi? On kaže: "Šta je ona tebi? Ona ima svoje noge i svoj želudac. Ona će pronaći vodu i jesti s drveća dok je njen gospodar ne nađe" (Muslim, Luqta 1).

Zato te Bog nije učinio potrebnim životinjama, ali je u tebe usadio potrebu za njima. Sva nijema marva koja ima načine pobjeći od tebe, to će i učiniti, a tako je samo zato što nema potrebe za tobom i što joj je dato urođeno znanje da ćeš je povrijediti. Činjenica da ti tražiš nju i da ulažeš napore dobijajući stvari od nje pokazuje da je ona tebi potrebna.

Pobogu, kada je nijema marva neovisnija od tebe, kako ti može pasti na pamet da si superiorniji od nje? Posve su istinite riječi onoga koji je rekao: "Niko neće biti upropašćen ako poznaje vlastitu vrijednost". (*Futūḥāt* 3: 490. 10)

Izvor: William C. Chittick, *The Wisdom of Animals*, "Journal of the Muhyiddin Ibn 'Arabi Society", Vol. 46, 2009., pp. 27–38.